

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres van de Redactie: Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Rust een weinig

(I)

”En Hij zeide tot hen: Komt hier en gaat met Mij alleen naar een eenzame plaats en rust een weinig”.
Marcus 6 : 13a.

Onze Heiland kwam in de wereld met een boven-menselijke taak.

Hij droeg de zonde, de nood van deze wereld.

Iets van dit oneindige werk zien we in de verhalen in de evangeliën.

Bijna altijd was Jezus omringd door een schare.

Een schare is een mensen-massa.

Werk doen temidden van een massa is een vermoeiende bezigheid.

In onze tekst treffen we onze Heiland weer aan in het rumoer van duizenden mensen, die tot Hem uitgetrokken waren.

De nood, de moeiten, de hebbelijkheden en onhebbelijkheden van deze schapen zonder herder kwamen op Hem aan.

Om er het hoofd bij te verliezen.

Een mens weet niet waar hij beginnen moet.

In die drukte komen de apostelen bij Hem terug.

Hun Meester had hen, twee aan twee, uitgezonden om het evangelie te verkondigen, duivelen uit te werpen en zieken te genezen.

Zij hadden geen geld of brood mogen meenemen, maar moesten uit Gods hand leven op hun weg.

Dit is een geweldig gebeuren geweest; de jongeren waren er vol van.

Het is één van de boeiendste ervaringen die een mens ten deel kan vallen om, wanneer hij geroepen wordt met het evangelie uit te trekken, te ondervinden hoe God de wegen voor dat evangelie baant.

Zo staan de discipelen te popelen om rapport uit te brengen bij hun Heer.

Maar het is zo druk met de gaande en komende man, dat er zelfs geen tijd is om te eten, laat staan voor een rustig gesprek.

In die situatie zegt Jezus: ”Rust een weinig”.

In een menselijke onderneming zou zo iets niet mogelijk zijn.

Hoeveel werk lag daar niet bij die massa mensen.

”Rust een weinig”, zegt de Meester.

Hij gunt de arbeiders in Zijn rijk tijd voor

verpozing; tijd om met zichzelf in het reine te komen; tijd om stil te zijn voor God.

Hij wil niet dat Zijn dienstknechten een verzameling overspannen en opgejaagde mensen vormen, die van het één naar het ander rennen.

Hij wil dat zij hun werk in rust en blijdschap verrichten.

Is Hij niet gekomen om deze wereld te verlossen van het jagen en sloven dat bij de dienstbaarheid behoort?

In de situatie, waarin Jezus en Zijn jongeren zich naar de beschrijving van Marcus in dit hoofdstuk bevonden, leek dat rusten een onmogelijkheid.

Moesten die mensen niet geholpen worden?

Uit de Schriften weten we met welke autoriteit Christus deze uitnodiging tot de rust sprak.

Van der Kwast

Hij heeft met één offerande voor altijd hen volmaakt, die geheiligd worden.

De gemeente leeft en werkt uit het volbrachte werk van Christus.

Daarom kunnen we op Zijn woord ook rusten.

De kerk heeft in de wereld een enorme taak.

De massa rondom onze Heiland, die ons in de evangeliën getekend wordt, is maar een fractie van een verloren wereld.

Voor heel die wereld is het evangelie van het koninkrijk.

Als je daarover nadenkt gaat het je duizelen en weet je niet waar je zal beginnen.

De vakanties zijn haast voorbij; we hebben mogen rusten om tot onszelf te komen, om in het reine te komen.

Straks zitten we er weer midden in.

Er staat ons wat te wachten.

In de kerk.

Naast het gewone werk, dat zo dringend nodig is want ook wij moeten vechten om elke ziel de moeiten van de storm, die over ons is opgestoken.

En dan de wereld.

Het lijkt een onmogelijke taak.

Wat bij mensen onmogelijk is heeft God ons geschonken in Jezus Christus.

Hij roept ons tot de arbeid, uit de rust die Hij heeft aangebracht.

In het werk mogen we voortdurend bijsturen in Zijn ”stilte”.

Dan hebben we, bij alle inspanning en moeite, niet te vrezzen.

BIECHT

Twintig jaar geleden
 arm was ik
 in God
 er waren geen gebeden
 en geen spelen was er meer
 met woorden.

Midden in de nacht
 ik liep naar beneden
 er was immers
 een Boek,
 van mijn moeder
 ontvangen
 ik vond de psalmen
 mocht erin binnen
 Psalm 1 werd een deur:
 welgelukzalig is de man
 dag en nacht overdenkend
 des Heren wet.

Regels als een oordeel
 een slag
 ik schreide
 maar ik zag een boom
 en water was er
 een stroom
 en de boom ontving beloften
 van het water.

Nooit was er een beter
 uur
 en een stille wetenschap
 is ervan over:
 een deur werd geopend.

De Schriften zijn een roep
 een bemoediging ook
 een toevlucht en
 een tijd in de tijd
 een vertrek
 en een plek in de
 wereld
 een gesloten een open
 tehuis.

G. Boogaard

Uit: Tijd en Teken

Uitg. G. F. Callenbach n.v.
 Nijkerk.

„Vernieuwingstheologie“

(Slot)

IV Nederlandse vernieuwingstheologie: H. M. Kuitert

De vernieuwingstheologie liet ons land niet onberoerd, al kwam het hier allemaal wat laat door. Misschien kan men zeggen, dat de verschijning van "Eerlijk voor God" van Robinson hier de grote stoot voor de belangstelling gaf. De interesse voor Barth en zijn theologie ebt momenteel af. Dat wil niet zeggen, dat ze later niet kan terugkomen. Zo ging het ook met H. Bavinck: er is een zekere Bavinck-renaissance. Er verschijnt binnenkort zelfs een nieuwe druk van zijn Dogmatiek. Het doet ons nog altijd genoeg tot die "renaissance" een steentje te hebben bijgedragen. Vooral Sperna Weiland heeft zich voor de vernieuwingstheologie in ons land ingezet: hij oriënteert zich nogal, naar het schijnt, aan Paul Tillich. Zijn boekje "Oriëntatie" is waardevol voor wie inzicht in de aan de orde gestelde kwesties wil krijgen. In gereformeerde kring doet vooral H. M. Kuitert zich op dit gebied gelden. Hij is een jong en enthousiast theoloog, tenvolle geëngageerd in de problematiek van de nieuwe theologie.

Hij is nog niet uitgekristalliseerd in zijn denkbeelden, en kan verschillende kanten op: dat maakt in de omgang met zijn geschriften wat voorzichtig. Hij heeft soms de allure van een beeldenstormer, maar zelfs de meest furieuze beeldenstorm gaat voorbij en wat komt er dan? We hebben in de eerste plaats waardering voor de moed, waarmee hij de problemen, die de nieuwe tijd aan de orde stelt, aanpakt. Hij schrikt er niet voor terug ze onder ogen te zien en er op in te gaan. In de tweede plaats: hij kan, wat aan de orde is, kundig weergeven en hij bezit de gave allerlei oudere dogmatische termen in modern nederlands te vertalen. Dat is een verdienste. Vooral van belang is zijn onlangs verschenen boek "De realiteit van het geloof" ²⁵⁾. Het boek is niet gemakkelijk: dat zijn de kwesties, die erin besproken worden, nu eenmaal ook niet. Hier en daar is het wat wijdlopieg en omslachtig: dat had wel anders gekund. Het bestaat eigenlijk uit twee delen. In de eerste hoofdstukken bespreekt de auteur vooral de Duitse vernieuwingstheologen, met name Bultmann en zijn leerlingen Ebeling en Fuchs. Kuitert is in hun geschriften grondig thuis en weet ze instructief weer te geven. Over de Angelsaksers schrijft hij minder. Van Buren is vrijwel de enige, die hij uitvoerig behandelt. Vooral Bultmann en de hermeneutische problemen, door Bultmann aan de orde gesteld, interesseren hem bijzonder. In het algemeen kunnen wij ons wel met zijn conclusies verenigen. Zijn slotoordeel is, dat op het mens-zijn, zoals dit volgens de definities van de existentiële theologen is, "zich geen theologie laat opbouwen die redelijk recht doet aan het bijbels getuigenis" ²⁶⁾. We zijn zelfs geneigd de analyse van het mens-zijn, zoals die door Heidegger is gegeven, de z.g. existential-analyse, vruchtbaarder voor de exegese te achten dan Kuitert doet. Geen gereformeerde kan hem verwijten, dat hij Bultmann en de zijnen te veel eer aandoet.

Belangrijker voor het doel van deze artikelen is zijn voorstel tot vernieuwing van de theologie, die hij in het tweede deel van zijn boek doet. Kuitert stelt daarin tegenover elkaar de oude metafysische theologie en de nieuwe existentiële theologie. Nu zijn volgens hem zowel in de existentiële interpretatie als in de oude metafysische orthodoxe theologie elementen die "tot het onvervreemdbare eigene van de theologie behoren" ²⁷⁾. Om die tot hun recht te doen komen, wil Kuitert inzetten bij de traditie, als uitgangspunt voor de exegese. Traditie wil zeggen, dat de stof die tot ons kwam "historisch tot ons gekomen is" ²⁸⁾. Hier raken we een punt, dat Kuitert in zijn vernieuwingsvoorstel hoog zit. Hij is gegrepen door het **historisch** karakter van de traditie, de openbaring. Onmiskenbaar is volgens hem het Israëlitisch-joodse karakter van de bijbelse overlevering. De traditie, de fides quae, d.w.z. de inhoud van het geloof, is "historisch ontstaan, historisch verpakt", met alles wat daaraan vastzit aan vragen betreffende wereldbeeld, culturele context, heilshistorische bepaaldheid enz. ²⁹⁾. In het traditum staat de kennis Gods "historisch" geformuleerd voor ons. Ook de geloofsgeschiedenis van de christelijke kerk is "historisch". De kennis Gods werd "altijd weer historisch geformuleerd". Wie het Israëli-

tisch karakter van de openbaring — en Kuitert weet daar heel wat van, getuige zijn dissertatie — als tijdloos kwalificeert, wordt opnieuw Israëliet, "dwingt de mens van vandaag zichzelf te archaïseren tot een cultuur stadium van twee- tot drieduizend jaar geleden" ³⁰⁾. Deze "historisch" bepaalde traditie geeft de christelijke kerk in de geslachten door. Haar missio is transmissio, zegt Kuitert, met een fijne woordspeling. Haar boodschap heet om die reden: traditum. De Heilige Schrift, de canon zelf, is niet minder zulk een traditum dan de geloofsformuleringen en voorstellingen van de christelijke kerk. "Structureel ligt hier geen verschil, willen we tenminste", aldus Kuitert, "blijven bij de aard van Gods Zelfopenbaring zoals wij die gevonden menen te hebben" ³¹⁾, een belangrijke uitspraak. Er is een gezagsverschil tussen de canon en het traditum van de christelijke kerk. De eerste getuigen zijn onherhaalbaar, want de gebeurtenissen waarvan zij getuigen, zijn onherhaalbaar.

Uit deze visie op het traditum trekt Kuitert enkele conclusies, die voor de hier aanhangige problemen relevant zijn. In de eerste plaats scheidt hij zo plaats voor het historisch-kritisch onderzoek, dat hij ten aanzien van het traditum (waartoe dus de Heilige Schrift zelf behoort) ruim baan wil geven. Dat impliceert echter dat volgens hem hetgeen uniek in het traditum is bv. de opstanding niet voor "onmogelijk" mag worden verklaard ³²⁾. In de tweede plaats brengt het "historisch" karakter van de traditie mee, dat de stellingen en inhouden van het christelijk geloof "herformuleerbaar" worden geacht. Kuitert spreekt in dit verband van "de onvolledigheid van elke christelijke geloofsvoorstelling" ³³⁾. Immers: de traditie staat onder de belofte van het eschaton. De belofte, dat alle knie zich zal

R. H. Bremmer

buigen voor Jezus, is nog steeds niet vervuld. Pas "met al de heiligen" zullen wij weten wat de lengte en de breedte, de diepte en de hoogte van de liefde van Christus is (Ef. 3 : 18). Daarom kan geen enkele christelijke kerk zeggen, dat zij een adequate omschrijving heeft gegeven "van de harde kern" van het Schriftgetuigenis, te weten alle gebeurtenissen rondom Jezus Christus. De christelijke waarheid is wel betrouwbaar, zij is tegelijk onvolledig, on-af. Wij kunnen zodoende niet gebonden worden aan dogmatische voorstellingen en begrippen van vroegere generaties ³⁴⁾.

In de derde plaats valt hieruit te concluderen dat wij onderscheiden moeten tussen het bijbels getuigenis zelf en de historische klankbodem in de Bijbel ³⁵⁾. Kuitert wil onderscheiden tussen het geloof naar zijn inhoud en de "verpakking" van het geloof. Hij beseft, dat hier grote moeilijkheden liggen, zegt zelfs: "wij zullen de laatste zijn om de moeilijkheden die hier liggen te ontkennen" ³⁶⁾. Een belangrijke plaats neemt hier in ieder geval de theologie in. Begeleid door "noeste theologische arbeid" zal de christelijke kerk haar weg moeten gaan in het onderscheiden van getuigenis én historische klankbodem, evangelie én verpakking van het evangelie. Het is niet eenvoudig te onderscheiden tussen de "zaak", waar het de Schrift en de christelijke kerk om gaat, én de verpakking van die "zaak".

Ik heb waardering voor de moed, waarmee Kuitert de vraagstukken aanpakt en tot vernieuwing probeert te komen. Een andere kwestie is, of we inderdaad met de door hem voorgeslagen weg verder komen. Als ik nu enkele kritische opmerkingen plaats, is dat alleen om mee te doen aan het "gemeenschappelijk beraad", dat Kuitert op blz. 185 noodzakelijk vindt. Om te beginnen: lost het toverwoord "historisch" de kwesties die hier aan de orde zijn, op? Kennelijk heeft dat woord Kuitert gegrepen. Het traditum is "historisch": historisch ontstaan, historisch verpakt, de kennis Gods staat daarin historisch voor ons. We moeten met toverwoorden in de theologie wat voorzichtig zijn. De vorige generatie (Kuyper en Bavinck) waren weg van het woord "organisch": dat was toen de sleutel op de moeilijkheden. Nu is een generatie opgestaan, die op allerlei manier kritiek op dat woord "organisch" heeft en terecht. Natuurlijk zit er aan de openbaring een historisch aspect. Gaat ze

er in op? Ik zou het niet graag beweren. Wat wil het woord "historisch" eigenlijk zeggen? Er zitten ongetwijfeld de noties in van: opgenomen in de stroom der geschiedenis, niet absoluut en vooral niet metafysisch, onderworpen aan het slijtageproces van de tijd. Ik wees er al eerder in deze reeks en ook elders ³⁷⁾ op, hoezeer de huidige vernieuwingstheologie terugvalt op het historische uit reactie tegen het existentiële en de "Augenblicks"-filosofie van de existentiële wijsgeren. Kuitert valt ook terug op dit historische. En ongetwijfeld heeft het zijn waarde het historische aspect van de openbaring naar voren te brengen. Hier kunnen wij ten volle gebruik maken van alles, wat de nieuwere Bijbelwetenschap aan gegevens naar voren brengt. Maar nu het "traditum" in zijn historische bepaaldheid: ik zou willen vragen: waar blijft **God**? Kuitert noemt de Schrift een "getuigenis van historische omgang en avontuur van Israël met Israëls God" (blz. 163). Dat doet mij vragen stellen in twee richtingen. In de eerste plaats: is dit getuigenis louter subjectief, zoals Kuitert wil (164)? Om een voorbeeld te noemen: wanneer de Here aan Abraham verschijnt in die machtige geschiedenis van Gen. 18, als Abraham op het heetst van de dag in zijn tent zit en de Here als een man met Abraham spreekt, waarbij zich dat spannende tweegesprek ontwikkelt tussen de Here en Abraham over de ondergang van Sodom, is dit dan een geëngageerd verhaal van een derde, waarin deze zijn subjectieve visie geeft op de omgang van de Here met Abraham of hebben we hier die omgang bij de knopen van de jas? Hetzelfde geldt b.v. van Mozes. Als Exodus 25 : 22 ons vertelt, dat de Here met Mozes sprak vanaf het verzoendeksel tussen beide cherubs ³⁸⁾, zie ook Num. 7 : 89, is dat een subjectief verhaal omtrent de historische omgang tussen de Here en Mozes, of hebben we hier met het Woord Gods te doen, dat ons omtrent deze werkelijke omgang bericht doet? Ik vind dat belangrijke vragen: ze hangen onmiddellijk samen met de wijze, waarop wij het bijbels verhaal aan de gemeente doorgeven in de prediking en vertellen aan onze kinderen. Berkouwer heeft in zijn jongste boek als grondaxioma aan de gereformeerde Schriftbeschouwing ten grondslag gelegd de stelling: **Sacra Scriptura est verbum Dei**: de Heilige Schrift is het Woord Gods. Dat is, dunkt mij, een zeer gezonde stelling. De door mensen, in menselijke woorden weergegeven, woorden van God komen tot ons door de Schrift. Maar het zijn dan ook woorden van **God**, niet alleen woorden omtrent God. Als de profeten zeggen: zo zegt de Here (neoem Jahweh), zijn dat boodschappen "apo theou", afkomstig van God, niet slechts een uitdrukking van de subjectieve ervaringen van de profeten, al gaan ze uiteraard niet buiten hun menselijk zijn en hun menselijke situatie om. En hier raak ik de kwalificatie: historisch. Ik stem Kuitert ten volle toe: het Woord Gods is gesproken in een historische situatie, het kwam tot mensen, die in hun mens zijn historisch bepaald zijn. Maar ergens transcendeert dit Woord Gods hun mens zijn toch ook, daarvoor is het verbum Dei, woord van God. We hebben in de Heilige Schrift ongetwijfeld met de traditie, de ontvangen doorgeeftraditie van de bijbelse getuigen te maken. Alleen: die traditie werd in de loop der eeuwen, waarover ze reikt, telkens van boven af "apo theou", door God, aangevuld, verrijkt, gecorrigeerd, tot volheid gebracht. Vraag en antwoord 19 van de Heidelbergse Catechismus is hier goud waard:

het evangelie, dat God eerst zelf (!) in het paradijs heeft geopenbaard, daarna door de heilige patriarchen en profeten heeft laten (!) verkondigen, en door de offeranden en ceremoniën der wet heeft laten (!) voorbeelden, heeft Hij zelf weer door zijn Zoon vervuld. Ook door zijn Zoon sprak Hij zijn Woord: door zijn Zoon, die zoon des mensen was, met een menselijke stem en in menselijke situaties, en toch zijn Zoon (Hebr. 1 : 1, 2), welke tekst ook handelt over het spreken door God op vele wijzen en vele malen tót de vaders. En daarom: door van de Heilige Schrift alleen maar te spreken als van een historisch bepaalde traditie, dreigt uit het gezichtsveld te raken, dat wij hier met een getuigenis te doen hebben, dat door **God** werd gegeven, aangevuld, verrijkt en afgerond.

Daar komt nog een tweede kwestie bij. We hebben in de Heilige Schrift niet alleen maar te maken met een subjectief geëngageerd getuigenis omtrent de omgang van Israëls God met zijn volk. Dat zit er in, ongetwijfeld, denk maar aan de Psalmen. Ze is óók (in mensenwoorden en door mensendienst, zeker) het bericht van die omgang zélf: met Adam, Noach, Abraham, Izaak

en Jacob, Mozes en de profeten, Christus en de apostelen ten slotte. En niet alleen het bericht — het nu volgende weegt mij eigenlijk nog zwaarder — God spréékt vandaag nog door dit getuigenis. Er is niet alleen sprake van doorgeven van dit getuigenis, waarover Kuitert inderdaad belangrijke dingen schrijft, er is méér. God gebruikt dit getuigenis om vandaag zijn Woord tot ons te spreken, zijn verbum externum, waarover Bultmann (mirabile dictu!) aan het slot van zijn opstel beslist behartigenswaardige dingen schrijft³⁹⁾. Hier raken we het probleem, dat we Bultmann in het begin aan de orde zagen stellen; hoe komt dit Woord Gods, dat Hij vandaag als verbum externum spreekt, tot ons, mensen van 1967, over. Dat was het probleem, het centrale probleem, dat Bultmann aan de orde stelde. En m.i. wordt dit probleem door wat Kuitert over het getuigenis schrijft, op geen enkele manier opgelost. Dit getuigenis "zegt" mij wat en "doet" mij wat, zegt Kuitert in het slot van zijn boek. Maar dit is veel te zwak. Het gaat om het spreken Gods door dit getuigenis, uitgerekend door dit getuigenis. God spreekt door dit Woord in de prediking van de kerk, in het lezen en overwegen ervan in huis en schoollokaal. God heeft Zich (met permissie) gebonden aan dit Woord. Het is dan ook niet minder dan het zwaard van de Heilige Geest (Ef. 6 : 17), het woord der prediking, let wel der prediking, is Gods Wóórd (1 Thess. 2 : 13). Dit Woord Gods is levend en krachtig en scherper dan enig tweesnijdend zwaard (Hebr. 4 : 12a). Van dit Woord zegt de Catechismus in een ander oer-reformatorisch woord, dat de Heilige Geest er het geloof door werkt in onze harten (Zondag 25).

De kern van de problematiek ligt m.i. in de gereformeerde (en ik wil Luther er wel bij rekenen) verhouding van Woord en Geest, waarover Calvijn, en niet minder Luther, dingen hebben geschreven, die hier van groot belang zijn. Het getuigenis van de Schrift, het verbum Dei, is het zwaard des Geestes, niet slechts een traditie, die doorgegeven wordt en ons iets "zegt" en "doet".

Van hieruit laten zich nog enkele andere vragen stellen. Kuitert wil met het oog op het historisch bepaald zijn van de traditie het historisch-kritisch onderzoek ruim baan geven. Hij maakt een beperking: dit onderzoek mag alleen spreken over situaties, die het methodisch kan benaderen en mag dus "unieke situaties" niet vanwege hun uniciteit "onmogelijk" verklaren. Dit geldt dan met name de opstanding van Christus⁴⁰⁾.

Ik kan mij voorstellen, dat voorstanders van dit historisch-kritisch onderzoek op hun beurt de kritische vraag zullen stellen: waarom moeten wij nu juist dáár halt houden? Als dit volgens ons eens geen unieke situatie is? Als de opstanding volgens ons een mirakel is, te vergelijken met andere mirakelen, waarvan de oude godsdiensten spreken en wij hier godsdiensthistorische parallellen zien? Waarom op dit punt op eens een grendel voor dit onderzoek geschoven? En verder: wat is uniek? Is alleen de opstanding uniek, door Kuitert expressis verbis als enig voorbeeld genoemd⁴¹⁾. De schepping niet? En de uittocht uit Egypte niet? En het innemen van Jericho niet? En de dodenopwekkingen van het Oude Testament niet? En het verbond met Israël niet? We raken hier het inderdaad moeilijke probleem van de historische kritiek op de Schrift. Daar kunnen we hier niet verder op ingaan. In ieder geval lijkt het onjuist dit enerzijds toe te staan en het anderzijds af te grendelen ten aanzien van unieke situaties. Hoe dan wel? Ik meen, dat Haitjema hier waardevolle dingen over geschreven heeft met betrekking tot de plaats, die gelovig historisch-kritisch onderzoek (men denke alleen al aan de tekstkritiek, waarvoor de gereformeerden altijd ruimte hebben gelaten en de „errores”, waar Calvijn over sprak) moet hebben in een christelijke cultuurontwikkeling⁴²⁾. Alles hangt hier van de geloofsveronderstellingen en de opzet van dit gelovig kritisch onderzoek af.

Er is nog één punt, waar we op willen wijzen. Kuitert wil niet "structureel" onderscheiden tussen de traditie, zoals die vorm kreeg in de Heilige Schrift én zoals ze zich voortzette in de geloofsgeschiedenis van de christelijke kerk. Ik heb daar bezwaar tegen. De auteur heeft daar al iets van gevoeld door te spreken van het unieke gezag, dat de eerste getuigen in de canon hebben. Hun getuigenis is immers on-herhaalbaar. Er is echter meer. Ik denk aan de roomse leer van de doorgaande openbaring. Komen we door Kuiterts stelling niet op die lijn? Was de reformatie niet een radicale breuk met de traditie, de geloofstraditie, van de middeleeuwse

christelijke kerk? Is juist het gevaar in de geloofstraditie van de kerk niet groot, dat deze traditie „aan korst”, ook bij de orthodoxie? En is de Heilige Schrift dan niet de enige kritische maatstaf tegenover deze traditie? Kan de Heilige Schrift kritisch in de kerk blijven functioneren, als er geen structureel verschil is tussen de traditie in de Schrift en in de geloofsgeschiedenis van de kerk?

Ik kom tot einde, het artikel is al lang genoeg geworden. Als gereformeerden houden we vast aan de twee-eenheid van Woord en Geest. God spreekt zijn Woord in en door de Heilige Geest tot mensen. Kunnen we dan onderscheiden tussen het getuigenis zelf en de historisch bepaalde klankbodem in de Heilige Schrift? Is er onderscheid tussen het evangelie en zijn „verpakking”? Of heeft God zijn Woord, zijn beloften, verpakt in déze Schrift, die tegelijk zijn Woord is door mensendienst? De oude ethische theologen zochten het in de stelling: Gods Woord is in de Bijbel. Komen we daar zo, langs een omweg, toch weer niet terecht? Het zijn kritische vragen, die hier m.i. met recht gesteld kunnen worden. Ik denk aan wat Kuitert schrijft over Abraham als onze tijdgenoot. Hij kan en moet dat niet worden, zegt Kuitert, „want de culturele context, waarin Abraham eerst Abraham is, staat te ver van ons af om hem over de kloof tussen verleden en heden te laten springen”⁴³⁾. Ik ben dat niet met Kuitert eens en misschien is mijn bezwaar hier het meest duidelijk te maken. Ik dacht, dat de Heilige Geest ons juist tot tijdgenoot van Abraham máákte door het woord der prediking en dat de boodschap van het woord Gods door de geschiedenis van Abraham, wel duidelijker en meer gedetailleerd door onze huidige kennis van de cultuur van het oude oosten, toch tot ons over komt doordat de Heilige Geest ons tot tijdgenoten van Abraham máákt. Ik meen dat dit geheel in de lijn van de Schrift is: Rom. 4 : 1-6, Hebr. 11 : 8-19. Er zou nog meer te zeggen zijn, b.v. over het her-formuleren van de christelijke geloofsinhouden enz. Ik wil het hierbij laten.

Eén ding mogen we bij al de zaken, die aan de orde zijn geweest, zeker niet vergeten. We kunnen veel over de moderne problematiek spreken, en nadenken. We mogen daarbij niet vergeten, dat ten principale de Heilige Schrift geestelijk, pneumatisch wil uitgelegd worden, zal ze tot troost van Gods volk gepredikt worden. We mogen ons door alle interesse voor de culturele context van het Oude en Nieuwe Testament daarvan niet laten afleiden. Anders zouden wij in het gevaar vallen, dat Calvijn in dat prachtige hoofdstuk over de beloften Gods aan Israël gedaan, zo krachtig af-

wees: „daar wij dus de openbare Godsspraken horen van de Heilige Geest, door welke Hij over het geestelijk leven zo helder en duidelijk in de kerk der Joden heeft gesproken, zou het van een ondragelijke hardnekkigheid getuigen, hen slechts naar een vleselijk verbond te verwijzen, waarin alleen van de aarde en aardse rijkdom melding gemaakt wordt (Institutie, II, 10, 19). Sacra scriptura vebum Dei: inderdaad in oude en in nieuwe testament! En alleen de Heilige Geest kan de kloof tussen toen en nu overbruggen door het Woord der prediking!

²⁵⁾ Uitgave J. H. Kok, 1966, tweede druk 1967

²⁶⁾ **De realiteit van het geloof**, blz. 147

²⁷⁾ **A. w.**, blz. 156

²⁸⁾ **A. w.**, blz. 161

²⁹⁾ **A. w.**, blz. 164

³⁰⁾ **A. w.**, blz. 166

³¹⁾ **A. w.**, blz. 196

³²⁾ **A. w.**, blz. 162

³³⁾ **A. w.**, blz. 186

³⁴⁾ **A. w.**, blz. 189

³⁵⁾ **A. w.**, blz. 174

³⁶⁾ **A. w.**, blz. 189

³⁷⁾ Zie mijn artikel **Oud-modernisme en vernieuwingstheologie in Kerk en theologie**, juli 1967. Men zie ook in hetzelfde nummer van **Kerk en theologie** de uitvoerige kritiek van A. A. van Ruler op Kuiterts publikaties in een artikel **Wat is theologische arbeid?** waarin van Ruler het in feite opneemt voor de oude metafysische theologie. Het is opmerkelijk hoe de theologische fronten in Nederland momenteel aan het wijzigen zijn! Misschien komen we nog eens op dit artikel van Van Ruler terug. Het is te lapidair om er momenteel al een oordeel over te vellen.

³⁸⁾ Zie voor het spreken Gods tot Mozes vanaf dit verzoendeksel tussen de cherubs C. Vonk, **De voorzeide leer**, Ia, 1960, blz. 435. Ik moge hier de aandacht vestigen op dit inspirerende boek, waarin met gebruikmaking van de nieuwste gegevens van de oud-oosterse wetenschap voor de mens van vandaag het spreken Gods in de boeken van Mozes vertolkt wordt.

³⁹⁾ **Glauben und Verstehen**, IV, S. 189 vlg.

⁴⁰⁾ Kuitert, **a. w.**, blz. 162

⁴¹⁾ **T. a. p.**

⁴²⁾ Zie vooral zijn **Het woord Gods in de moderne cultuur**, 1931, blz. 131 enz. Haitjema spreekt van een theologische bijbelkritiek, die Calvijn in zijn commentaren veelvuldig heeft beoefend.

⁴³⁾ **Kuitert A. w.**, blz. 178

De dag van Christus

Wij lezen in Hebr. 11 : 18 met betrekking tot Abrahams bereidheid om Izaäk te offeren: "Hij heeft overwogen, dat God bij machte was hem zelfs uit de doden op te wekken, en daaruit heeft hij hem ook bij wijze van spreken teruggekregen" (N.B.G.-vert.).

De grondtekst biedt hier enkele moeilijkheden, die verschillende oplossingen schijnen open te laten.

Eerst even een kleinigheid: wat het N.B.G. heeft weergegeven met "en daaruit..." is in het Grieks eigenlijk een betrekkelijke bijzin: "waaruit...".

Nu: als wij "waaruit" vertalen, nemen we het woord dat hier in het Grieks staat in zijn oorspronkelijke betekenis ("waarvandaan"). De Hebreëerbrieffschrijver gebruikt dit woord echter doorgaans in de betekenis "waarom". En in diezelfde zin zijn sommigen geneigd het ook hier op te vatten.

Nog sterker lopen de meningen uiteen over de betekenis van de woorden die het N.B.G. heeft weergegeven met "bij wijze van spreken". Intussen geloof ik, dat het weinig zin heeft alle opvattingen van het "en parabolèi" — zo luidt hier de grondtekst — te vermelden en te bespreken. Ik meen nl., dat de betekenis met tamelijk grote zekerheid is vast te stellen. We hebben nl. een parallel in deze zelfde brief, t.w. in 9 : 9. Daar wordt van "de eerste tent" (d.i. het oudtestamentisch heiligdom) gezegd, dat het was "een parabolè met het oog op de tegenwoordige (d.i. de nieuwtestamentische) tijd". Dat zal wel verstaan

moeten worden vanuit 8 : 5: de tempel onder het oude verbond was een voorafbeelding en schaduw van de tempel in de hemel, waarin Jezus, de nieuwtestamentische hogepriester, binnenging (vgl. 9 : 23).

De daar gebezigde woorden geven aan, dat een nieuwtestamentisch heilsgoed in vage trekken al onder de oude bedeling zichtbaar werd; dat oudtijds iets gebeurde dat een zwakke voorproef was van wat onder de nieuwe bedeling zou komen. Iets, dat dan ook de aandacht op dat komende richtte, daarnaar vooruit wees. De tempel met zijn offers onder het Oude Testament deed (gebrek) zien de verzoening die straks de Zoon van God door Zijn offer zou brengen, en spitste de verwachting op die toekomst.

Zo is nu, naar mijn indruk, ook hier in 11 : 18 in het woord "parabolè" tot uitdrukking gebracht: wat met Izaäk gebeurde was een voorbode van de opstanding van Christus uit de doden.

De grote vraag is nu echter, van wèlk gebeuren met Izaäk wordt dit gezegd? Men schijnt vrij algemeen van opvatting te zijn: van zijn ontkomen aan de offerdood. Intussen: dan zou het toch wel fors zijn om te zeggen, dat hij opstond uit de dood. Hij was immers nièt geofferd; was dus niet dood, maar nog altijd in leven, toen Abraham hem van het altaar losmaakte.

Een andere opvatting is veel waarschijnlijker. Wij kunnen nl. in plaats van "waaruit hij hem ook teruggekregen heeft" ook ver-

talen: "waaruit hij hem ook gekregen had". Dat "terug-" is nl. in de tekst niet uitgedrukt. Men heeft gemeend op grond van het verband dit in gedachten te moeten aanvullen. Maar ik betwijfel, of dat juist is. Ik geloof nl., dat hier sprake is van Izaäks **geboorte** uit **verstorven** ouders.

Onze opvatting is ook vroeger wel eens voorgedragen, maar wordt tegenwoordig in de commentaren vaak met een enkele (soms schampere) opmerking van de tafel geveegd.

Echter: om te beginnen vindt zo het woord "ook" z'n meest natuurlijke verklaring: God zou opnieuw kunnen doen, bedacht Abraham, wat Hij **ook** al eens eerder gedaan had.

Een veel sterker argument is echter te ontlenen aan Rom. 4. Daar staat nl., dat Abraham t.a.v. de belofte van "het zaad" trouwde op "God die de doden levend maakt" (v. 17), en dat zijn geloof niet geschokt werd, toen hij waarnam hoe zijn eigen lichaam verstorven was en evenzo Sara's moederschoot (v. 19). Daarmee zegt Paulus dus: in het doen geboren worden van Izaäk uit deze verstorven mensen openbaarde de HERE zich als de God die de doden levend maakt.

En nu het frappante: Paulus besluit dit hoofdstuk met te schrijven, dat de rechtvaardiging van Abraham op dit geloof in de Schrift is opgetekend ook om ons die gerechtvaardigd zullen worden op ons geloof in **Hem die Jezus, onzen Heer, uit de doden heeft opgewekt**. Paulus tekent dus het doen geboren worden van Izaäk uit 'dode' ouders als een daad waarin de HERE een voorbode te zien gaf van het doen verrijzen van Jezus uit het graf. En dat is nu precies wat de schrijver van Hebreëen uitdrukt in het woord "parabolè" !!

Nu en Paulus en de ons niet met name bekende schrijver van de brief aan de Hebreëen de geboorte van Izaäk tekenen als een voorafschaduwing van Christus' opstanding, rijst de vraag, of niet ook de evangelist Johannes aan Christus' opstanding denkt, als hij spreekt van "de dag van Christus" die Abraham gezien heeft (8 : 56). In de commentaren ontmoet men, voorzover ik weet, deze uitleg niet. Wel houden sommige verklaarders, dat Christus hier op de geboorte van Izaäk zinspeelt.

Wat is echter het punt in geding in het slot van Joh. 8? Wel: Abraham is gestorven, terwijl Jezus zegt: "wie in Mij gelooft zal de dood niet zien". Dát doet de vraag rijzen: is Jezus dan meer dan Abraham?

In die vraag gaat het dus over het niet onderworpen zijn van Christus aan de macht van de dood. En dan gaan onze gedachten toch onwillekeurig uit naar een Schriftgedeelte waarin deze zelfde vraag belicht wordt met betrekking tot een anderen aartsvader, nl. David. Ik bedoel Hand. 2 : 29. Petrus zegt daar (in zijn Pinksterrede): "ik mag rustig van den aartsvader David zeggen, dat hij en gestorven en begraven is...". Het probleem is daar: hoe heeft hij dan Ps. 16 kunnen dicht ("Gij zult mij niet aan het dodenrijk overlaten")? De oplossing geeft Petrus aldus: "David heeft in de toekomst gezien en gesproken van de opstanding van den Christus".

Dat het ook in Joh. 8 : 56 over de opstanding van Christus gaat, wordt dunkt mij te meer waarschijnlijk, als wij letten op wat vlak vooraf gaat. In v. 54 antwoordt Jezus: "wanneer Ik Mijzelf verheerlijkt, is mijn eer waardeloos. Maar die Mij verheerlijkt is Mijn Vader...". Als Christus dan in v. 56 spreekt van "Mijn dag", dan ligt het voor de hand dit te verstaan als "de dag van Zijn verheerlijking". Zo spreekt Christus elders van "Mijn ure" (2 : 4), en soms nauwkeuriger van "de ure van Mijn verheerlijking" (12 : 23; 17 : 1). Nu slaat "verheerlijking" vooral bij Johannes¹⁾ vaak op de opwekking uit de doden. Een sprekende plaats is b.v. 12 : 16: "Dit begrepen zijn discipelen aanvankelijk niet, maar toen Jezus verheerlijkt was, toen herinnerden zij zich, dat dit met het oog op Hem geschreven was...". Men legge daarnaast 2 : 22 "Toen Hij dan opgewekt was uit de doden, herinnerden zijn discipelen zich, dat Hij dit gezegd had..."²⁾ D. Holwerda

¹⁾ Overigens niet alleen bij hem; vgl. Hand. 3 : 13 "... de God onzer vaderen heeft zijn knecht Jezus verheerlijkt..." met v. 15 "... maar God heeft Hem opgewekt uit de doden...".

²⁾ Men vergelijk wat ik schreef over Joh. 12 : 28 in Opbouw, 7 de jrg., no. 10.

Goddelijke en menselijke wetten

Er zijn enkele streken in ons land, waar de bevolking lange tijd gemeend heeft nauwkeurig te weten wat mag en wat niet mag. Een van die streken is de Veluwe.

Toen wij hier kwamen — piepjonge familie met twee kleuters — stond alles nog onder de grimmige vigueur van de overlevering. Men "wist" precies de weinige dingen die „mochten" — men wist nog preciezer de vele dingen die "niet mochten". Of die alleen op zondag niet mochten. Overtreding van zulke geboden had de dreiging van excommunicatie in zich. Het licht van Colossenzen twee was hier nog niet doorgedrongen.

Als je onderzocht wie het criterium van goed en kwaad in handen had, kwam je bij de kerkeraden terecht; of zelfs bij enkele "bekeerde" lieden, wier gezamenlijk oordeel voor vast en bondig werd gehouden.

—o—

In die jaren kon een kerkeraad uitspreken dat het fietsen op zondag (tot dat ogenblik afschuwelijk in Gods ogen) wél geduld kon worden indien het de kerkgang en de kortste weg terug betrof. En van dat ogenblik af stonden er honderden fietsen op het kerkplein.

Maar een oude, diep doorgeleide broeder kon zich bij deze moderne tolerantie niet aansluiten. Hij wandelde zes kilometer ver naar een dorp, waar men wist dat het fietsen op zondag, zelfs terwille van de kerkgang, een gruwel was. En toen eens, tijdens noodweer, een auto stopte om hem mee te nemen, ontvluchtte hij de verzoeking, sprong over een sloot en rende een weiland in, biddende dat de satan mocht doorrijden; welk gebed prompt werd verhoord. De man wilde het wel weten, en heeft het verhaal zelf aan zijn hoorders doorgegeven.

—o—

Men vertelde mij in die tijd eens dat een broeder, die zich onder deze terreur niet kon voegen en deswege uitgestoten was geworden, de hand aan zich zelf had geslagen. Hij werd helaas in stervende toestand ergens binnengebracht. Een predikant kreeg bericht hiervan, sprong op de fiets en haastte zich naar dit verloren schaaftoe. — Dicht bij de plek des onheils stond een ouderling hem op te wachten; een stoere, diep doorgeleide, bekeerde man. Die vroeg hem: waarheen dominé? En na het snelle antwoord van dominé kwam meteen de banbliksem: "u gaat niet naar een zelfmoordenaar, dominé. U moogt zich niet in verzoeking brengen zo'n mens nog een sprankje hoop mee te geven. In zijn ongerechtigheid zal hij sterven, zegt de Schrift!"

In dit geval is dominé zo goed geweest, het al te menselijke gebod te overtreden. Hij heeft de ongelukkige bezocht — die niet meer spreken kon, maar die dominé vasthield en het gebaar van schrijven maakte. De herder begreep zijn schaaftoe, haastte zich om papier en potlood te halen voor de biecht van een zelfmoordenaar. Toen hij in het kamertje terug kwam was de man dood.

Dominé heeft last genoeg gehad met zijn kerkeraad, vanwege zijn pastorale bewogenheid. Dit temeer omdat de schijn zo was, dat God zelf de moordenaar in zijn ongerechtigheid wilde laten sterven.

—o—

Toen de lagere school eindelijk een gymnastieklokaal kreeg (het eerste in verre omgeving) hield een jonge onderwijzer een inleiding over het nut van gymnastiek: het onderhoud van de tempel Gods. Het was, zeggen sommigen, verstandige taal — al kwam er geen Bijbeltekst in voor. Maar voor een der plaatselijke predikanten was dit ontbreken van elke tekst een aanwijzing voor onwijze taal. Deze predikant bracht de enige tekst in discussie, welke hij terzake had kunnen vinden: dat "de lichamelijke oefening (zo heette het gymnastiekvak in die dagen) tot weinig nut was". Zie 1 Timotheüs 4 vers 8.

De rechtzinnige gelovigen, allerminst afkerig van zulke "onheilige oude vrouwenpraat", ademden op: hun dominé wist toch maar het "verlossende" woord te spreken. De jonge inleider — die zich wel op het vak van de gymnastiek, maar

niet op valstrikken had voorbereid — kwam er niet uit. Het schoolhoofd kwam er ook niet uit. De voorzitter van de oudervereniging zat er kennelijk mee in zijn maag. Zodat de stand een-nul bleef voor de predikant, die constateerde dat je toch maar erg voorzichtig moest zijn, wanneer je als Christelijke schoolvereniging aan gymnastiek ging doen....

—o—

In die jaren gingen mijn vrouw en ik, elk met een kind op de fiets, 's zondags na kerktijd de bossen in of de heide op. Een picnicmandje, een zondags humeur en een open hart voor Gods schone schepping, die Veluwe heet, — waren onze bagage. Eerst bij zonsondergang, met kinderbedtijd, kwamen wij terug in ons dorp. Wie deed je wat?

Niemand. Maar ons optreden deed iedereen wat. Bij monde van een vriendelijke oude broeder werd ons het standpunt van de kerkelijke gemeenschap duidelijk gemaakt: "men spreekt erover, dat u 's Zondags na kerktijd met uw vrouw en kinderen gaat fietsen. Als ik u een goede raad mag geven: dan moest u wat anders verzinnen dan met vrouw en kinderen te fietsen op Zondag".

Ik herinner me goed dat ik tot tien geteld heb, voor ik de broeder dit antwoord gaf: "zoudt u mij even willen waarschuwen, zodra u ooit zou merken dat ik met andermans vrouw en kinderen uit fietsen ga?"

Ik zei u geloof ik al, dat ik nog erg jong — en erg hard was....

—o—

Het heeft toch geholpen.

Meer dan twintig jaar later kwam ik op huisbezoek in gesprek met een typisch Veluws gezin over het onderwerp "wat mag en wat niet mag." Het echtpaar was bezig zich voorzichtig los te maken van de Veluwe geboden, onder het licht van Galaten twee en drie.

De man zei: vroeger mochten we niets — vandaag staan we in zo grote vrijheid, dat je je wel eens afvraagt, of de Heere alles goed vindt.

De vrouw mediteerde: toen wij nog verloofd waren, zagen wij u met uw gezin op Zondag het dorp uitfietsen. Iemand van onze kerk, die voor zijn plezier ging fietsen! Mijn hart stond even stil.

Ik zag de kans van de dag en vroeg: staat vandaag uw hart nog stil, als u me op Zondag aan ziet komen?

Nee, zei ze argeloos, zonder te blozen.

Nu, concludeerde ik in een helder ogenblik, dat is dan uw vooruitgang. Daarmee ziet u, hoe gemakkelijk u Gods geboden van mensengeboden kunt onderscheiden. Mensengeboden gaan met de mode mee — maar: Gods geboden zijn blijvend.

—o—

Daarmee wil meer gezegd zijn dan een grap alleen. Heel de kerkgeschiedenis door immers hebben mensen getracht elkaar nieuwe jukken op te leggen — waar Christus zijn mensen had vrij gemaakt van elke slavernij. Een juk van vroomheid, of een juk van een bijzondere bekeering, of een juk van de adat, of een juk van een bijzondere kerkformatie, of een juk van een aparte "versterving", van een bepaald blad of van een bepaalde organisatie.

Naast de merktekenen van de Geest — als zachtmoedigheid, nederigheid, vergevingsgezindheid, verdraagzaamheid, vriendelijkheid — werden ook steeds weer bijzondere "geestelijke kenmerken" vereist.

Zo zijn talloos velen uit de kerk gedrongen: niet door het zwaard des Geestes — maar door mensengeboden. En het waren misschien juist de denkers, de kunstenaars, de "kleine zelfstandigen", die struikelden over al deze menselijke ergernissen. Bangerds en domoren kan men gemakkelijker iets inpeperen dan wie alleen kan staan. Of moet staan.

Maar veel erger nog is: dat de Christen met zijn eigenwillige vroomheid altijd de genade van Christus devalueert. Want of zijn genade is genoeg voor ons — of wij moeten er van alles aan toevoegen, omdat zijn genade niet genoeg is.

D. W. L. Milo.

PERSSCHOUW

In Reflector, publicatie van de American Reformed Church, van febr. 1967 las ik het volgende artikel, dat ik vertaald en met instemming doorgeef:

DE KERK ZIEN — DE KERK ZIJN

Ondergetekende heeft wat moeite gehad met het vinden van de juiste verbinding tussen de twee helften van het kopje van dit artikel. Wat moest het zijn: en of of; in het laatste geval kon het een simpele onderscheiding zijn (of) maar ook een tegenstelling, zo iets als: niet... máár. Tenslotte besloot ik aan de lezer over te laten om de rechte verbinding te zoeken tussen de Kerk zien en de Kerk zijn.

Daar we van plan zijn alleen een paar korte opmerkingen te maken onder deze titel, kunnen we er zelfs niet aan denken in te gaan op alle problemen, die kunnen verbonden worden aan de Kerk, en aan het zien of niet-zien van de Kerk en het zijn of niet-zijn van de (ware) Kerk. Het simpele en enige doel is een kleine waarschuwing te geven tegen ongezond kijken-naar-binnen en te pleiten voor het tegendeel.

Tallos vele malen hebben we de woorden „(niet) de Kerk zien” horen gebruiken als een norm, een maatstaf voor kerkleden. Zeer goed zijn zij, die „de Kerk zien”, maar zij van wie dit niet gezegd kan worden zijn maar halfslachtige leden, volgens de gebruiker van deze uitdrukkingen. Soms was het resultaat hiervan een bedekte veroordeling van broeders, die niet alleen zich als trouwe kerkleden gedroegen, maar ook meer of minder actief waren in christelijke arbeid; ...máár... „hij ziet de Kerk niet”; en er werd nauwelijks enige ruimte gelaten voor een woord van waardering voor het feit, dat deze broeder in Christus trachtte voor zijn deel „de Kerk te zijn”.

Laat niemand de snelle en foute conclusie trekken, alsof ondergetekende, door te waarschuwen tegen zulk een praktijk van haastige veroordeling, van plan is ook maar één woord af te doen van de Belijdenis in art. 29 en elders. Hij gelooft, dat het de plicht is van elk lid van de Kerk om het verschil tussen de valse Kerk en de ware Kerk te „zien”; dit is ook een deel van onze volkomen christelijke leer.

Noch moet iemand eraan twijfelen of de schrijver nog wel vasthoudt aan de stelling, dat de opvatting van „de onzichtbare kerk als een bestaande werkelijkheid” haar oorsprong eerder in de Griekse filosofie heeft dan in bijbels onderricht. De Kerk is een vergadering van zichtbare mensen, en ofschoon er onzichtbare kanten aan de Kerk zijn, evenzeer als er onzichtbare kanten zijn aan elk menselijk wezen (z'n hart, ziel, geest, emotie enz.) — de Kerk is een vergadering van gelovigen-in-Christus en een zichtbare werkelijkheid.

En toch, — is het een gezond teken, als wij zo veel spreken van de Kerk, die gezien wordt door ons? Alsof dit de hele waarheid was! Maar is het een gezond verschijnsel, wanneer wij de Kerkleden verdelen in zulken, die de Kerk zien en die de Kerk niet zien (naar de mening van sommige medebroeders)?

Is het een gezonde toestand als wij elkaar veroordelen naarmate de een of de ander de Kerk ziet of niet ziet?

Als we dit nagaan in onze Bijbel zullen we spoedig merken, dat het voor Jezus Christus en zijn apostelen veel belangrijker was, dat **anderen**, buitenstaanders de Kerk zouden kunnen zien. In Zijn Bergrede legde onze Zaligmaker er de nadruk op, dat de Kerk is, en daarom moet zijn het zout der aarde, het licht der wereld: „Laat zo uw licht schijnen voor de mensen, opdat zij uw goede werken zien en uw Vader, die in de hemelen is, verheerlijken” (Matth. 5 : 16).

In het boek der Handelingen komen we geregeld het merkwaardige woord „weg” tegen; op zichzelf een heel gewoon woord, maar let op de manier waarop en het doel waartoe het wordt gebruikt. Gelovigen worden genoemd „de mensen van die (of de) weg”, en waren als zodanig bekend door heel de stad en heel het land. Ze

leefden een publiek, zichtbaar leven, waarvan iets uitstraalde. En zó werden ze gezien door de buitenstaanders als de Kerk van de Nazarener. Door de Kerk te zijn konden anderen de Kerk zien.

Dezelfde situatie vinden we in de Brieven; onder de vele zaken waarover Paulus handelt in zijn brieven aan de plaatselijke kerken is het voornaamste, dat zij mogen verheerlijken; zoals Paulus schrijft: „wij zijn bestemd en geroepen om te leven tot lof van Zijn heerlijkheid” (Ef. 1 : 12). Op dezelfde wijze spraken en schreven de andere apostelen, en tenslotte worden in Openbaringen de Kerken aan Johannes getoond als kandelaars of lamphouders, zodat anderen haar kunnen zien en om haar God verheerlijken.

Telkens weer spreekt de Bijbel in dit verband over twee aspecten van dit „Kerk zijn” en als zodanig gezien worden door anderen.

In de eerste plaats moet ons (ware) Kerk-zijn bestaan in het volgende (en nu haal ik Openb. 14 : 4, 5 aan):

„Dezen zijn het, die zich niet met vrouwen hebben bevlekt, want zij zijn maagdelijk. Dezen zijn het, die het lam volgen, waar Hij ook heen gaat; dezen zijn gekocht uit de mensen als eerstelingen voor God en het Lam. En in hun mond is geen bedrog gevonden; zij zijn onberispelijk.”

Iemand mag, als hij wil, deze woorden vervangen door wat art. 29 van de Belijdenis zegt over de „merktekenen van de ware christenen”. Het betekent niet veel de kentekenen van de ware Kerk als organisatie te dragen, indien haar leden de kenmerken van de ware gelovigen niet dragen!

In de tweede plaats bestaat ons Kerk-zijn, zó dat ze gezien kan worden door anderen, in het doen van „goede werken” (zie de Bergrede als voorbeeld). Deze goede werken moeten nooit verstaan worden in de negatieve zin van het niet doen van bepaalde zonden, alsof een christelijk leven bestaat in het nalaten van zekere dingen. Het is altijd positief. Deze goede werken zijn liefde-daden ten opzichte van de naaste. De maatstaf, die door de Here Jezus aangelegd wordt in het laatste oordeel zal naar zijn eigen woorden zijn: „Ik was hongerig en gij hebt Mij te eten gegeven. Ik heb dorst geleden en gij hebt Mij te drinken gegeven. Ik ben een vreemdeling geweest en gij hebt Mij gehuisvest, naakt en gij hebt Mij gekleed, ziek en gij hebt Mij bezocht; Ik ben in de gevangenis geweest en gij zijt tot Mij gekomen” (Matth. 25 : 25, 36).

Deze en dergelijke werken van christelijke liefde zijn goede werken waarover onze Heiland sprak.

Hieraan moet worden toegevoegd onze christelijke roeping om te getuigen: „Gij echter zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilige natie, Gods eigen volk, om de grote daden te verkondigen van Hem, die u riep uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.” (I Petrus 2 : 9).

Concluderend mogen we wel zeggen, dat hoofdzaak voor ons moet zijn de kerk te **zijn**, een levende, vrolijke, vruchtbare en blij getuigende gemeenschap te zijn in het midden van deze wereld, die zo uitermate arm is als het gaat om werkelijke liefde.

En als wij de kerk begeren te zien, gaat het voor alles daarom dat wij zien de Here en Heiland achter en in de dienaar, die elke week voor ons predikt, dat is de goede tijding met wat daarbij behoort: de zonde en de wereld ontvluchten en vruchten dragen in Zijn koninkrijk; in het ontvangen van de ouderlingen als gezanten van dezelfde Here, die ons bezoeken en vragen naar de vruchten van de prediking; in het ontvangen, als er noden zijn, van de diakenen als gezanten van dezelfde Here om ons te helpen en bij te staan, opdat wij weer onze christelijke roeping mogen vervullen.

Op deze manier zullen we bewaard worden voor het gevaar, dat - laten we eerlijk zijn - soms onder ons de kop opsteekt: dat sommigen altijd maar praten over anderen die, volgens hen, de Kerk niet zien, of haar niet voldoende zien, terwijl zij tegelijkertijd nauwelijks geloofwaardig zijn in hun bewering, dat zij werkelijk de kerk zien, omdat al wat men van hen kan zien is, dat zij „denken in partijen” (thinking in groups).

Laat ons - afgezien van deze gevaarlijke neiging - ons liever druk maken over de vraag of **anderen** „de kerk zien” als ze kijken naar de Canadian (American) Reformed Church in hun stad. Dit is inderdaad een zaak van „to be or not to be” (te zijn of niet te zijn. Vertaler H.J.J.).

Om wat te zijn? Om de Kerk te zijn.

TE BERDE

Naar aanleiding van een vorig „Te Berde” ontving ik een vriendelijke reactie over Israël. Ik had geschreven: „het gaat erom of men bereid is te erkennen dat Israël het volk van God is en dat Gods roeping en verkiezing onberouwelijk zijn”. Ik sprak verder van de geheel enige positie van Israël onder de volkeren.

Men stelt de vraag: is het niet zo dat Israël Gods volk *was*? Heeft Israël de taak niet volbracht die het had, toen de Messias geboren was?

Ik meen dat we moeten stellen dat Israël Gods volk *is*. Daaraan is geen einde gekomen met de komst van de Messias, ook niet als de kerk vergaderd wordt uit alle geslachten, volken en naties.

Het Schriftbewijs hiervoor is o.a. te vinden in Rom. 11. Paulus leert ons daar dat wij christenen uit de heidenen, ingelijfd worden bij Israël. Die inlijving geschiedt niet door afstamming, geschiedt ook niet meer door de besnijdenis, maar door het geloof in Jezus Christus. Vleselijke afstamming is daarvoor dus niet beslissend, maar dat doet aan de inlijving bij Israël niets af. Paulus vraagt dan ook: heeft God Zijn volk verstoet? Het antwoord is: volstrekt niet. Zij zijn Israëlieten. Hunner is (niet was) de aanneming tot zonen en de heerlijkheid en de verbonden... Paulus citeert dan ook beloften Gods uit het Oude Testament als nu nog geldend ook na de Pinksterdag. Betekent hun val rijkdom voor de heidenen — want zo is het heil tot ons gekomen — hoeveel te meer hun volheid.

Amelink

Ik veroorloof me hier te citeren uit de verklaring van J. van Andel van Paulus' brief aan de Romeinen: „Wij gelovigen uit de heidenen zitten in de feestzaal aan, op de plaatsen welke de iegenlijke kinderen des huizes overlieten. Maar wie gevoelt niet dat er iets aan de feestelijke stemming ontbreekt. Zij, die daarbuiten staan, moeten eerst inkomen... Treffelijke dingen heeft Paulus hier geleerd. Gezegd heeft hij, dat alles wat Israël wedervaart de wereld ten goede komt, wij het niet ten koste, maar ten bate der wereld is verkoren. Doet hun vloek vloek verdwijnen, hun zegen brengt zegen aan... Uit Israël is gekomen wat wij hebben, van Israël is te verwachten wat ons nog ontbreekt. Wij zijn bevochtigd met de vroege regen, die op Israël nederdaalde en wachten op de spade regen, die aan Israël is toegezegd”.

Het is waar: er staat in Romeinen niets over de herleving van de staat Israël, zoals wij die nu beleefd hebben en beleven. We behoeven er ook niet speculatief over te gaan denken. Maar in de beloften Gods hoorden het volk en het land bij elkaar. Aan Abraham wordt een groot volk beloofd, ook beloofd dat in hem alle geslachten der aarde gezegend zullen worden, maar de belofte van het land gaat daaraan nog vooraf. Hij moet gaan naar het land, dat God hem wijzen zal. En als hij er gekomen is dan zegt de HERE: Aan uw nageslacht zal Ik dit land geven. En waarom zou die belofte Gods opgehouden zijn? Het is ook geen overdrijving als in de Bijbel gesproken wordt over Kanaän als de navel der aarde. Jeruzalem zal door de heidenen vertrapt worden, totdat de tijden der heidenen zullen vervuld zijn (Luc. 21 : 24).

Wil iemand hier over lezen dan is de commentaar van ds. G. Doekes, „De betekenis van Israëls val” (Rom. 9-11) nog altijd van groot belang. En deze zomer is in de serie „Verkenning en bezinning”, een reeks geschriften over de verhouding van de kerk en het joodse volk, verschenen „De verkiezing van Israël” van de hand van ds. B. D. Smeenk. Een uitgave van Kok in Kampen.

Er gebeurt veel met Israël, maar het raakt ons.

INGEZONDEN

Nogmaals: intrekking van de Open Brief

Ds. H. Amelink komt in Opbouw van 4 aug. 1967 nog even terug op een ingezonden van mij, waarin ik aandrong op intrekking van de OB om een struikelblok uit de kerken weg te nemen. Ds. Amelink en ook ds. Visee vinden intrekking niet de juiste weg, omdat de ondertekenaars dan zouden zeggen: "we nemen het stuk van tafel, maar we handhaven onze opinie". Ds. Visee had het in dit verband over "gewitte graven" en ds. Amelink laat het woord "farizees" vallen. Ter verduidelijking van mijn standpunt, dat intrekking van de OB de situatie zou helpen zuiveren, het volgende:

Het hoeft niet persé onjuist te zijn, een stuk in te trekken, dat men toch niet verkeerd vindt. Ik dacht, dat de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken er wel een voorbeeld van geeft. Dat voorbeeld vond ik in het boek van ds. H. Bouma "De vereniging van 1892".

Een van de strijdpunten tussen afgescheidenen en dolerenden was het "reglement van 1869", waarbij de afgescheidenen erkenning hadden gevraagd bij de overheid. De afgescheidenen vonden dat een goed ding, maar de dolerenden moesten er niets van hebben. Ze uitten, bij monde van dr. Kuyper, er hevige bezwaren tegen: het is een vervanging van de kerkenorde!, het is collegialistisch en synodocratisch (Bouma, bl. 50).

En hoe de afgescheidenen ook hun best deden, om uit te leggen, dat opheffing van hun reglement onnodig was en dat daar zelfs ernstige bezwaren tegen waren, omdat de afgescheidenen dan de indruk zouden geven dat het heus verkeerd geweest was, — niets hielp (Bouma, bl. 51). Kuyper hield het been stijf en bleef het reglement "een adder", een "insluipsel en inkruijsel" toemen (Bouma, bl. 56). En dan... zijn de afgescheidenen tóch bereid, het reglement weg te doen! Ik citeer: "Eveneens blijkt bijzondere overeenstemming te bestaan ten aanzien van het van dolerende zijde zo beschimpte reglement. "Neen, dat Reglement is geen statuut, het is niets dan eene kennisgeving aan de Regeering". Maar om der wille van de broeders is men bereid, het weg te doen; of liever: aan de plaatselijke kerken te adviseren in die richting." (Bouma, bl. 67).

Ik weet wel, de situatie en de sfeer en het geval zijn anders dan nu; maar ik wilde dit alleen aantonen: dat in de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken wel eens iets ingetrokken is, waarvan men toch overtuigd was dat het eigenlijk helemaal niet nodig was; maar men deed het omdat de broeders er een struikelblok in zagen.

Wanneer de OB ingetrokken zou worden, zie ik als groot voordeel, dat dan een hele serie onjuiste interpretaties onderschept worden. Ieder kent daar wel een boekje van:

zo gauw mogelijk synodaal worden,
wég met de belijdenis,
afrekenen met 1834 en 1886,
de vrijmaking is alleen maar twist en vete,
meedoen aan het oecumenisme, enz.

Sommige ondertekenaars hebben een nadere verklaring gegeven, waarin ze duidelijk maakten, dat ze deze interpretaties beslist niet voor hun rekening wilden nemen. Maar het is gebleken, dat dat in veel gevallen geen zier geholpen heeft. Men blijft hen ze toch in de schoenen schuiven. Dat hoeft geen kwade trouw te zijn. Ik zou me kunnen voorstellen, dat iemand de OB niet anders kan lezen, dan (laat ik zeggen) prof. Kamphuis hem leest. Dan is er m.i. een middel om deze broeders te helpen. En dat middel is: intrekking van de OB.

Niet om daarmee te zeggen: "ik neem het ding van tafel, maar handhaaf mijn opinie",

maar om ermee te zeggen: "ik trek de brief in, om al die verkeerde interpretaties te onderscheppen."

Dan zou dit struikelblok weg zijn, al realiseer ik me heel goed, dat dit maar een onderdeel is van de sfeerzuivering. Maar over allerlei verschillen kan dan gepraat worden zonder dat een onjuiste interpretatie van de OB een stok in de wielen steekt. Is zó de vraag om intrekking van de OB "een bewijs van de karakterbedervende situatie waarin we leven"?

Kampen. J. Werkman

Als de ondertekenaars zouden zeggen: "ik trek de brief in, om al die verkeerde interpretaties te onderscheppen", dan zouden ze impliciet zeggen: "we handhaven onze opinie, want die verkeerde interpretaties zijn dan ook verkeerd". In feite is daarmee dus dan nog niets veranderd.

Bovendien is het mij een raadsel, waar al die verkeerde interpretaties vandaan komen, vooral na alle verzekeringen die door ondertekenaars al gegeven zijn. Amelink

Prof. C. Veenhof... k.o.?

Het is de abonnees van Opbouw bekend dat in het no. van 11 aug. jl. een artikel verscheen:

"Scheiden van de kerk is afval van God" geschreven door prof. C. Veenhof.

In de Utrechtse Kerkbode, dat een nevenuitgave is van het Kerkblad voor Overijssel en Gelderland, van 19 aug. 1967, citeert ds. M. J. C. Blok de eerste zinsneden uit genoemd artikel. Dit wekt de suggestie dat de bijdrage van prof. Veenhof hier besproken zal worden. In deze kritiek welke de titel droeg: "Op tijd spreken", komt de lezer al spoedig tot de ontdekking dat ds. Blok NIETS maar dan ook NIETS heeft af te dingen op het artikel van prof. Veenhof maar dat het gericht is tegen prof. Veenhof zelf.

Prof. Veenhof had dit artikel niet mógen schrijven, zeker niet op dit ogenblik. Vraagt u, waarom dan niet?

Wel, toen de Open Brief verscheen is hij niet op de ketting gesprongen. Toen was hij GEEN wachter op Sions muren en dáárom heeft hij vandaag geen recht om te doen ALSOF hij waakt op Sions muur.

Bewijs: Opbouw heeft de Open Brief kritiekloos overgenomen. Dit op zichzelf is reeds een gebaar van schouderklopjes geweest op de rug van de "ondertekenaars". Eén en ander was de vóórroepzette bedoeling van de "ondertekenaars", opdat de Open Brief kon doorwerken. Omdat prof. Veenhof TOEN geen halt heeft toegeroepen aan DIE doorwerking MAG hij vandaag NIET oproepen tot "trouw aan Christus' Kerk".

Het "fijne puntje" is dit, dat prof. Veenhof Calvijn en Kuyper citeerde maar dat deze reformatoren geen enkele afdwaling hebben goedgepraat. Prof. Veenhof heeft dit wél gedaan en daarom is zijn artikel vandaag een slag in de lucht. Het is niet concreet. De geesten worden niet scherp onderscheiden.

Hiermee is prof. Veenhof wel volkomen k.o.! (Knock-out). Men vraagt zich af is hier de billijkheid betracht waarop een medebroeder recht heeft. Is dit een positieve bijdrage om de crises in de kerken tot een oplossing te brengen? Moet en mag een voorzitter van een kerkeraad waar prof. Veenhof emeritus is zó schrijven? Ik meen dat prof. Veenhof, wellicht met alle menselijke zwakheid, positief leiding heeft gegeven aan de Utrechtse Kerken in de dagen der vrijmaking.

Het is misschien wel eens goed er vandaag aan te herinneren dat hij ook toen de "trappelaars van ongeduld" gemaand heeft met dezelfde boodschap als vandaag. En dát recht om vandaag ook zo te schrijven zal hem ontzegd worden door één van de predikanten die zijn werk in Utrecht mag voortzetten.

SCHRIKBAREND!

Mocht het verwijt op waarheid berusten zelfs dan hebben wij onder-ons een verkieselijker weg. Niet gemakkelijker omdat je dan elkaar onder vier-ogen moet aankijken maar wel beter omdat Gods Woord ons die aangeeft.

Ds. Blok moet maar niet suggereren aan zijn lezers dat hij uitgaat van een artikel dat oproept tot TROUW.

Ds. Blok gaat uit van de OPEN BRIEF! Dat is die brief welke broeders publiek schreven aan de uitgerangeerde Tehuis Gemeente te Groningen-zuid. Waarop vele bezwaren zijn ingekomen. Maar een brief waarop door NIEMAND is aangetoond dat zij in strijd is met GODS WOORD; nóch met de BELIJDENIS, nóch met de K.O.

Ds. Blok gaat ervan uit dat deze brief "één stuk goddeloze dwaling" IS. Toonde hij dat eerst maar eens concreet aan dan zou hij de kerken in het algemeen een buitengewone dienst bewijzen. Ik meen dat ds. Mulder mede namens alle ondertekenaars sprak dat dan de handtekeningen dan *van harte* werden teruggenomen onder belijdenis van schuld. Dit moeten de broeders wel eens duidelijk overwegen vóór zij opnieuw de pen ter hand nemen.

Uit liefde tot Christus en Zijn Kerk, zullen we niet moede worden om het opnieuw te zeggen.

De Open Brief is geschreven door enkele van de vele verontruste broeders die in de procedure tégen ds. Van der Ziel het RECHT zagen omgebogen. Broeders die niet de verantwoordelijkheid van deze procedure tot uiteindelijke massa-excommunicatie mochten dragen. Zij spreken uit dat zij deze Gemeente ondanks de opgeworpen kerkmuur zullen blijven bejegenen als "broeders".

Voorts wekten zij, niet zuinig, de broeders-dáár op om geduld te hebben in de situatie waarin zij thans zelf verkeren en met de verontrusten die zowel de broederband willen blijven kennen van Groningen-zuid en van de Tehuis Gemeente.

Breedvoerig werd de situatie aangegeven en soms vragenderwijs gesteld. Hierbij zal de ene ondertekenaar een zwaardere betekenis hechten aan de ene overweging dan de andere.

Na veel kritiek op de situatieweergave de kritiek op de ontwikkelde gang van zaken komt deze materie van de overwegingen via "een geheime instructie" oververhoord tot daden.

Het minste recht mag toch wel de vraag zijn: Waar strijden wij met GODS WOORD of met de on-

derlinge akkoorden?

De bestrijders hebben de dure plicht om op deze basis ALLEEN, en recht doende aan de bedoeling van de OPEN BRIEF, hun aanval in te zetten.

Wordt dit niet gedaan dan is elke, hoe goed ook bedoelde, aanval: het verdedigen van een eigen-mening.

Men moet de ontstane kloof aan de Hogeschool vandaag niet, zonder Schriftuurlijke argumentatie, groter proberen te maken om iemand, die zonder één vorm van een kerkelijk houdbaar bezwaar oproept tot afscheiding van de Kerk, te dekken.

We schamen ons niet een Kerk voor te staan van Jezus Christus die zich onderwerpen wil aan Zijn Woord alléén en de gemaakte akkoorden onderhoudt. Die Kerk waarin Adam en de twee-getuigen hun plaats hebben. En met allen in gemeenschap leven die Jezus Christus in onverderfelijke liefhebben. Ook prof. Kamphuis en dr. Trimp en ds. Visee en ds. Blok en alle ondertekenaars van de O.B. en alle gelovigen en kerken en kerkverbanden die hiermee genoegen nemen. Gods wereldkerk!

En wie hier bang voor is construeert bóven het genoemde uit en vervalt tot secte. In die wereldkerk zal de kritiek nooit verstommen, ook niet op elkaar maar wel hieraan recht doende dat GODS WOORD de enige kénbron is van goed en kwaad. Buiten die bron hebben we elkaar te dragen en te verdragen. Samen zoekende welke de wil van God is.

En wie verder wil gaan moet eerst leren "op tijd te zwijgen"!

L. Molenaar

AKTIE "RED EEN KIND" (INDIA)

Dankbaar kunnen wij melden, dat voor bovengenoemde actie tot 15 aug. 1967 is ontvangen:

van kerken (diakonieën)	f 6.723,36
van particulieren	„ 6.481,—

totaal dus f 13.204,36

Alle gevers en geefsters zeggen wij hierbij hartelijk dank, daar het voor ons ondoenlijk is allen afzonderlijk te schrijven.

U weet het toch nog? Voor iedere f 400,— die wij ontvangen kan 1 kind in India een jaar lang van de hongerdood worden gered!

Hebt u uw bijdrage reeds overgemaakt? Onze actie gaat nog steeds door!

Ons gironummer is 1192640 t.n.v. penningmeester Diakonie Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt) te Zwolle.

Zwolle. R. Holsappel, penningm. Diakonie.

Theologische Hogeschool.

De senaat van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, te Kampen, deelt met het oog op de aanvang van de cursus 1967-1968 door dezen het volgende mede:

1. Zij, die voor het eerst als student wensen te worden ingeschreven, worden maandag 11 september 1967, des namiddags te 14.— uur, verwacht in het gebouw van de Theologische Hogeschool, Broederweg 15 te Kampen.

Bij eerste inschrijving dienen te worden overgelegd:

- bul eindexamen gymnasium, h.b.s., kweekschool voor onderwijzers (3e leerkring), h.t.s. of staats-examen (incl. cijferlijst);
- attest van de kerkeraad onder wiens opzicht de gegadigde staat (ten aanzien hiervan zal de senaat handelen overeenkomstig hetgeen door deputaten-curatoren is goedgekeurd blijkens het Kort Verslag van hun vergadering d.d. 16 augustus 1967, art. 3).

c. pasfoto.

2. De recensie der bullen van hen, die reeds eerder als student waren ingeschreven, is gesteld op maandag 11 september 1967, des namiddags te 16.00 uur. Zij, die zich daartoe niet persoonlijk presenteren, worden voorzoveel zij niet meer geregeld de colleges volgen, verzocht het verlangen tot her-inschrijving **schriftelijk** (niet telefonisch) kenbaar te maken aan het bureau van de pedel. (N.B.: dit verzoek wordt ook gericht tot de studenten voor het doctoraal examen). Recensie ná 11 september 1967 zal slechts mogelijk zijn tegen betaling van f 10.—.

3. De opening van de lessen is gesteld op donderdag 28 september 1967, en wel des avonds te 19.30 uur, in de aula van de Hogeschool; deze is opgedragen aan de pro-rector, prof. J. Kamphuis.

Voor de senaat van de Theologische Hogeschool, J. Kamphuis, h.t. secretaris.

V.G.S.A. Vereniging van Gereformeerde Studenten te Amsterdam verwacht hen, die met haar wensen kennis te maken maandagavond 4 september te 20.00 uur in gebouw Moria, Speerstraat 5, Amsterdam.

Inlichtingen: Ab-actis: Weesperzijde 104 III.

KORT VERSLAG

van de vergadering van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van "De Gereformeerde Kerken in Nederland", gehouden op woensdag 16 augustus 1967, des morgens te half elf, in het gebouw van de Theologische Hogeschool, Broederweg 15 te Kampen.

Alle deputaten-curatoren zijn aanwezig.

art. 1. Opening:

De president-curator, ds. D. van Dijk, opent de vergadering, leest uit de Schrift Dan. 9 de verzen 15-19 en vraagt de zegen des Heren over de vergadering.

art. 2. Notulen:

De vaststelling van de notulen wordt verschoven naar een vergadering, waarbij ook de hoogleraren aanwezig zijn.

art. 3. Inschrijving studenten:

De senaat van de Hogeschool legt aan deputaten-curatoren voor een besluit bevattende enkele constatering en oordelen ten aanzien van de gedragslijn, die gevolgd moet worden bij de inschrijving van studenten uit kerken, waar twee kerkeraadscollages elkaar het vertonen van de gereformeerde kerk ter plaatse betwisten. De deputaten-curatoren stemmen met de door de senaat gevormde oordelen in.

Deze luiden:

De Senaat constateert dat op onderscheiden plaatsen momenteel twee kerkeraadscollages elkaar het vertonen van de Gereformeerde Kerk ter plaatse betwisten.

De Senaat constateert dat deze situatie hem regardeert bij de toelating tot het onderwijs en de examens aan de Theologische Hogeschool van "De Gereformeerde Kerken in Nederland" in verband met het aanvaarden van attesten inzake belijdenis en wandel.

De Senaat is voor zich van oordeel dat hij, zolang de al of niet erkenning van enig college als wettige raad van de Gereformeerde Kerk ter plaatse nog in behandeling is op de meerdere vergadering, geen attesten zonder meer behoort te weigeren.

De Senaat is voor zich echter tevens van oordeel dat hij, gezien de curatoren-uitspraak d.d. 26.1.1967 en de uitspraak van de generale synode te Amersfoort-West d.d. 6.4.1967 terzake van de "Open Brief", attesten van colleges als bovenbedoeld, indien van hen bekend is dat zij van oordeel zijn dat de "Open Brief" geen gewichtige oorzaken van nadenken geeft, momenteel slechts mag doen gelden als goed getuigenis van belijdenis en wandel, nadat eerst een onderzoek van geattesteerde inzake zijn belijdenis heeft plaatsgevonden.

De Senaat besluit deze constatering en oordelen aan het oordeel van deputaten-curatoren te onderwerpen.

art. 4. Vertrouwelijk schrijven van de generale synode van Amersfoort-West.

Deputaten-curatoren besluiten, in afwijking van het in de vorige vergadering genomen besluit, het vertrouwelijk schrijven van de generale synode van Amersfoort-West nog zelf in behandeling te nemen, en de behandeling daarvan niet over te laten aan de door de generale synode van Amersfoort-West te benoemen deputaten-curatoren. Op maandag 21 augustus 1967 zal, zo de HEERE wil, met de behandeling van dit schrijven een begin worden gemaakt.

art. 5. Bespreking met de docenten van de Theologische Hogeschool.

De vergadering komt in zoverre terug op haar besluit van 6 juli 1967 (dat op maandag 21 augustus 1967 een bespreking met alle docenten der Theologische Hogeschool zou worden gehouden over de gevolgen, die de in de Kerk van Kampen ontstane breuk heeft voor de Hogeschool), dat deze bespreking niet op de vastgestelde datum zal worden gehouden, maar dat eerst aan de docenten schriftelijk enkele vragen zullen worden gesteld.

art. 6. Sluiting:

Nadat ds. J. Hettinga in dankgebed is voorgegaan, sluit de president-curator, ds. D. van Dijk, de vergadering.

In opdracht van deputaten-curatoren, F. de Vries, h.t. assessor.

KORT VERSLAG

van de vergadering van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van "De Gereformeerde Kerken in Nederland" op maandag 21 augustus 1967 te half elf in het gebouw van de Theologische Hogeschool, Broederweg 15 te Kampen.

Alle deputaten-curatoren zijn aanwezig.

art. 1. Opening:

De president-curator, ds. D. van Dijk, opent de vergadering, leest uit Gods Woord Psalm 32 en gaat ons voor in gebed.

art. 2. Bespreking naar aanleiding van de brief van de generale synode d.d. 6 juni 1967.

Deze bespreking wordt aangevangen en zal later worden voortgezet.

Om 16.— uur komen de hoogleraren ter vergadering. In hun tegenwoordigheid worden de volgende zaken behandeld.

art. 3. Notulen:

De notulen van de vergadering van 6 juli 1967 worden door de secretaris, ds. H. Veltman, gelezen en door de vergadering vastgesteld. Zij worden door president en secretaris ondertekend.

art. 4. Ingekomen stukken:

- de heer en mevrouw Kruidhof-Bouwsma danken voor de ter gelegenheid van hun huwelijk gezonden gelukwensen. v.k.a.;
- een advies van deputaten-financiële het bedrag van het voor de vooropleiding te betalen cursusgeld te bepalen op f 200,— per jaar; deputaten-curatoren aanvaarden dit advies.

art. 5. Uitgegane stukken:

De secretaris doet mededeling van de door hem sedert de vergadering van 6 juli 1967 verzonden stukken.

art. 6. Verslag van de senaat over het cursusjaar 1966/1967.

Prof. J. Kamphuis brengt het verslag van de senaat over het cursusjaar 1966/1967 uit. Hem wordt de dank der vergadering gebracht.

art. 7. Verslag colleges cursus 1966/1967:

Het verslag over de in de cursus 1966/1967 gegeven colleges wordt overgelegd. Ook dit wordt in dank aanvaard.

art. 8. Verslag van de commissie voor de Hogeschooldag 1966:

Prof. J. Kamphuis brengt eveneens verslag uit, namens de commissie voor de Hogeschooldag, van de op 28 september 1966 gehouden Theologische Hogeschooldag.

art. 9. Theologische Hogeschooldag 1967.

De vergadering besluit dat de Theologische Hogeschooldag gehouden zal worden op woensdag 27 september 1967. De nadere regeling ervan zal worden getroffen in de volgende vergadering, die wordt bepaald op vrijdag 25 augustus 1967.

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw“:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

art. 10. Sluiting:

Nadat ds. J. ten Hove is voorgegaan in dankgebed sluit de president-curator, ds. D. van Dijk, de vergadering.

In opdracht van deputaten-curatoren,
F. de Vries, h.t. assessor.

KORT VERSLAG

van de vergadering van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van "De Gereformeerde Kerken in Nederland" op vrijdag 25 augustus 1967 te half elf in het gebouw van de Theologische Hogeschool, Broederweg 15 te Kampen.

Alle deputaten-curatoren zijn aanwezig.

art. 1. Opening:

De president-curator, ds. D. van Dijk, opent de vergadering; na Psalm 138 voorgelezen te hebben gaat hij voor in gebed.

art. 2. Notulen en kort verslag:

De notulen van de vergadering van woensdag 16 augustus 1967 worden gelezen en door de vergadering vastgesteld; eveneens de notulen van de vergadering van maandag 21 augustus 1967, voor zover ze betrekking hebben op dat deel van de vergadering van deputaten-curatoren, waarbij de hoogleraren niet aanwezig waren.

art. 3. Voortzetting van de bespreking naar aanleiding van de brief van de generale synode d.d. 6 juni 1967.

De in het Kort Verslag van de vergadering van 21 augustus 1967 bedoelde bespreking wordt voortgezet. Deze loopt uit op het vaststellen van een antwoord aan de generale synode van Amersfoort-West.

BINNENKORT VERSCHIJNT:**„RONDOM DE OPEN BRIEF“**

Artikelen, reacties en besluiten n.a.v. de Open Brief, samengesteld door
Ton Bolland.

In deze brandend actuele brochure zijn de belangrijkste artikelen en besluiten betreffende de Open Brief samengebracht.

Inhoud:

- ★ De Open Brief,
- ★ De artikelen en Open antwoord-brief uit de Reformatie van Dr. C. Trimp,
- ★ De artikelen uit de Noord-Hollandse kerkbode van ds. G. Janssen,
- ★ De rede „De Open brief en de eenheid der gemeente” van prof. J. Kamphuis,
- ★ De voorstellen en besluiten van de Generale Synode m.b.t. ds. B. J. F. Schoep,
- ★ Verweerschrift van ds. B. J. F. Schoep,
- ★ De besluiten van de Particuliere Synode van Noord-Holland en de brief van deze p.s. aan de Generale Synode.

Omvang 112 pagina's.

Prijs f 4,50

Bestellingen telefonisch of schriftelijk aan: Theologische boekhandel & antiquariaat TON BOLLAND, Dwarsbleekstraat 1, Vlaardingen, tel. 010-348545, (na november winkel: Hoogstraat 40) of door storting van f 4,90 (f 4,50 + f 0,40 porto) op giro 129206 met vermelding brochure.

art. 4. Regeling van de Theologische Hogeschooldag 1967.

De vergadering besluit, dat dit jaar op de vooravond van de Theologische Hogeschooldag geen bidstond zal worden gehouden, maar dat de samenkomsten des morgens door degenen die de leiding hebben, in het bijzonder de noden van de Theologische Hogeschool en Kerken in gebed en smeking aan de HEERE zullen worden voorgelegd. In de morgensamenkomsten, die om half elf zullen aanvangen zal ditmaal geen tweede spreker optreden; voor de middagsamenkomsten zullen de hoogleraren en enkele andere broeders worden gevraagd.

art. 5. Schrijven aan de generale synode te Amersfoort-West.

Deputaten-curatoren besluiten zich met een schrijven over de situatie aan de Theologische Hogeschool te wenden tot de generale synode te Amersfoort-West.

art. 6. Verklaring van twee deputaten-curatoren:

Van twee deputaten-curatoren is een verklaring ingekomen dat zij het in art. 3 van het Kort Verslag van de vergadering van deputaten-curatoren van 16 augustus 1967 vermelde besluit van senaat en deputaten-curatoren niet voor hun rekening nemen.

art. 7. Sluiting:

Nadat ds. A. I. Krijtenburg is voorgegaan in dankgebed sluit de president-curator, ds. D. van Dijk, de vergadering.

In opdracht van deputaten-curatoren, F. de Vries, h.t. assessor.

Rozenburg besluit zich met haar bezwaren te wenden tot de eerstvolgende vergadering van de Particuliere Synode van Zuid-Holland.

Generale synode. De Generale synode kwam **dinsdagmorgen 22 augustus** opnieuw bijeen, om na de opening verder te gaan vergaderen in commissie-verband. **Woensdag 23 augustus** werd het debat over de Geestelijke verzorging militairen voortgezet. Ook deze maal kwam men niet tot een afsluiting, daar, op voorstel van de praeses, de zaak werd aangehouden tot nader onderling overleg. Vervolgens werd het rapport van Commissie IV gelezen inzake een revisieverzoek van ds. C. P. Plooy over de leer van ds. L. E. Oosterhoff. De discussie hierover op **donderdag 24 augustus** had als resultaat, dat de commissie de gemaakte opmerkingen, nog nader wilde bezien.

Ds. H. D. van Herksen las daarna een uitvoerig rapport betreffende het appèl van de classis Noord Brabant-Limburg inzake de leer van ds. Telder over het eeuwige leven. De bezwaren van de classis tegen de uitspraken van de P.S. van het Zuiden in deze materie werden in dit rapport afgewezen. Vervolgens kwam aan de orde de lezing van een rapport over bezwaren van een Kamper broeder tegen de behandeling van het eeuwige leven in een daar ter plaatse gebruikt wordend catechisatieboekje.

Vrijdagmiddag 25 augustus nam de synode over deze beide rapporten besluiten, waarbij de leer van ds. Telder werd afgewezen en de bezwaren tegen genoemd catechisatieboekje gegrond werden bevonden.

In de morgenvergadering had de synode, op

voorstel van de commissie ad hoc, met algemene stemmen en één onthouding besloten, de bezwaren van de P. S. van Noord Holland af te wijzen, en ds. B. J. F. Schoep "niet alsnog als lid van deze gereformeerde synode" te ontvangen.

ADRESSEN

Zutfen: scriba: K. C. F. Stolper, Bonendaal 34, Warnsveld, tel. (05750) 6860; **Nijkerk:** diakonie: W. van de Woerd, Holkerstraat 14, Nijkerk; **Stadskanaal:** scriba: K. Dijkstra, Gelderselaan 116, Stadskanaal, tel. (05990) 3163; **Zaltbommel:** scriba: P. C. van Wijk, Gasthuisstraat 33, Zaltbommel, tel. (01480) 2245.

HARRY LAKERVELD

en

TONNY VAN WILLIGEN

delen u mee, dat ze D.V. op vrijdag 15 september in het huwelijk treden.

De voltrekking vindt plaats in het stadhuis van Kampen te 13.30 uur.

Kerkelijke inzegening te 14.00 uur in de Nieuwe Kerk, Broederweg 34.

Receptie van 16.00-17.30 uur in Hotel Van Dijk, IJsselkade 30.

Augustus 1967.

Eindhoven, Kleine Beerpad 27.
Kampen, IJsselkade 15.

Toekomstig adres: Kleine Beerpad 27, Eindhoven.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Heemse: ds. H. J. Nijenhuis te Bunschoten-Spakenburg; te Buitenpost (bij accl.) : ds. P. van Gorp te Oldehoeve; te Berkum: ds. J. W. Beekman te Hilligersberg-Straatweg.

Ds. H. J. de Vries. Zondag 20 augustus j.l. hield ds. de Vries in de middagdienst zijn afscheidsprek voor de gemeente te Bedum. Hij bediende daarbij het Woord uit Hebr. 13 : 12-13. Op de afscheidsavond, die door de kerkeraad was belegd op maandagavond 21 augustus werden vele woorden van dankbaarheid en waardering tot de scheidende predikant gericht.

Kand. H. J. Begemann. De classis Drachten heeft peremptoir geëxamineerd en toegelaten tot het ambt van dienaar des Woords kand. H. J. Begemann, beroepen predikant te Drogeham.

Rozenburg. De kerkeraad van Rozenburg, kennis genomen hebbend van het kort verslag van de classis Schiedam, gehouden op 28 juni 1967, verklaart dienaangaande het volgende:

I. De uitspraak van de classis Schiedam over „bezwaren rakende de handtekening van ds. J. M. Smelik onder een brief aan de gemeente van leden van de Geref. Kerk van Groningen-Zuid (bedoeld is de Open Brief!) niet voor vast en bondig te houden omdat:

- a. deze uitspraak (zie kort verslag) gegrond is op verkregen informatie van ds. J. M. Smelik over zijn standpunt inzake de Open Brief;
- b. deze uitspraak de bezwaren die tegen de Open Brief en tegen ds. Smelik zijn ingebracht negeert;
- c. deze uitspraak een caricatuur levert van Gereformeerd Kerkrecht, door de aanklacht te negeren en een verkregen informatie van de aangeklaagde daarvoor in de plaats te stellen. (Zie a en b).

II. De raad van de Gereformeerde Kerk te Rozenburg constateert dat door deze classis-uitspraak:

- a. de Open Brief stilzwijgend wordt geaccepteerd;
- b. ds. J. M. Smelik leervrijheid wordt toegestaan;
- c. de kerk van Overschie aan de verstrooiing wordt prijsgegeven;
- d. het kerkverband tot ontbinding wordt gebracht.

Waarom zij dan ook alle kerken in het classicaal ressort oproept tot bezinning op dit besluit, tot verlaten van deze schadelijke weg en tot wederkeer naar het door allen eens beaamde en bezworen fundament „Jezus Christus”, zoals dat door de Gereformeerde Kerken terecht is vastgesteld naar de Schriften in de drie formulieren van Enigheid.

III. De raad van de Gereformeerde Kerk te

een muur rondom...

100.000
80.000
60.000
40.000
20.000

KERKBOUW DRONTEN

oostelijk - flevoland

ER IS NODIG	70.000.--
ONTVANGEN	17.252.--
BLIJFT NOG NODIG	52.748.--

*Helpt U mee die kerk bouwen
of blijft U „neutraal in woord en daad?”*

GIRO 1.355.296

Geref. Kerk (vrijg.) Dronten